

Roem

Na *Die Vermessung der Welt* (2005), een wereldwijde bestseller op niveau, waren de verwachtingen over het nieuwste (zevende) fictieboek van Daniel Kehlmann (*1975) hooggespannen. De titel lijkt op de situatie van de auteur in te spelen: *Ruhm*, de tol die mensen voor hun roem moeten betalen, maar ook: het ultieme verlangen van velen om uit hun alledaagse bestaan te breken en een, al dan niet ingebeelde, betere status te verwerven. *Was Het meten van de wereld* een historische roman over de 19^e eeuw, deze roman in negen verhalen speelt zich overduidelijk in het heden af. Mobieltjes en computers, indiscrete YouTube filmpjes en internetfora, vliegvluchten en internationale congressen zijn in dit boek schering en inslag. Maar wie met dat technische en organisatorische vernuft omgaat is de mens, voor wie het gras elders altijd groener is, die voelt dat zijn ik een ander is, die maar al te graag bereid is zijn leven in te ruilen voor 'het leven dat we droomden'. De spanning tussen de 'echte' en de 'virtuele' werkelijkheid, die nogal wat tijdgenoten naar het computerspel *Second Life* lokt, demonstreert Kehlmann in een spiegelpaleis van verhalen die meer met elkaar verbonden zijn dan je aanvankelijk door hebt.

Een man krijgt op zijn nieuwe mobieltje oproepen die voor een ander bestemd zijn en begint na een tijdje met die nieuwe identiteit te spelen. Een bekende schrijver, Leo Richter, maakt twee reizen samen met een vrouw die slechts één wens heeft: geen personage in een van zijn verhalen te worden. Een oude, ernstig zieke vrouw, reist naar een centrum in Zürich om te sterven, maar smeekt de auteur te mogen blijven leven. Een beroemde acteur wordt van de ene op de andere dag niet meer opgebeld en moet vaststellen dat een ander zich zijn leven toegeëigend heeft. Een thrillerschrijfster wordt uitgenodigd op een congres in Centraal-Azië en verdwijnt er als in een nachtmerrie. Een wereldberoemde schrijver van optimistische esoterische boeken schrijft voordat hij zelfmoord wil plegen in een brief aan een abdis zijn zwartgallige wereldbeeld van zich af. Een internetverslaafde wil absoluut als personage in de boeken van Leo Richter voorkomen en stapelt bij een congres in 'Life Reality' de ene debacle op de andere. Een overspelige man verstrikt zich in het net van leugens dat hij met zijn telefoontjes en sms'jes heeft geweven.

In het eerste van de twee verhalen 'In gevaar' karakteriseert de vriendin van de schrijver Leo Richter hem als "de auteur van ingewikkelde korte verhalen vol spiegelingen en onverwachte wendingen, briljant maar lichtjes steriel". Dat lijkt een treffende karakteristiek van Kehlmanns nieuwste boek. De auteur speelt een duizelingwekkend spel met zijn personages en de lezer. Het hoofdpersoon van het ene verhaal is een nevenpersoonage in een ander verhaal. Wat binnen het verhaal (en *mutatis mutandis*, want zo werkt lezen: in de voorgestelde

werkelijkheid) echt is en wat verzonnen, is op den duur niet meer te onderscheiden. In conversaties blijken leugens moeiteloos voor waar te worden aangenomen, opgesloten als mensen zitten in hun eigen gedachtecocon.

De schrijver – en nu bedoel ik Daniel Kehlmann, en niet diens *alter alter ego* Leo Richter – toont zijn superioriteit, want op papier is hij almachtig, een andere, ‘betere’ God. Je kunt deze verhalen voor het flitsende vertelplezier lezen, als satire (de goeroe lijkt verdacht veel op Paul Coelho, het ik-verhaal van de internetverslaafde wemelt van kostelijk potsierlijk usersjargon), als tragikomische bespiegeling over het menselijke tekort. Kehlmann weet als geen ander kleinheid in mensen bloot te leggen. Maar *Ruhm* is ook zoals Kehlmanns *Poetikvorlesungen* uit 2007 met een knipoog naar Goethes uitspraak over *Faust* heten: een ‘heel ernstige scherts’. Een traktaat in verhaalvorm over schijn en werkelijkheid, leugen en waarheid, een gevecht van de auteur (en jezuïetenleerling) met de theodicee. Opnieuw een krachttoer dus, zelfs na het schijnbaar onovertrefbare *Metten van de wereld?* Dat lijkt me overdreven, want het thema en de methode zijn, na Sterne en Diderot, Pirandello, Borges en Frisch (‘ik pas verhalen aan als kleren’), niet zo origineel. De lichtvoetigheid en de vindingrijkheid waarmee Kehlmann ze op een – alleen al technisch grenzen vervagende en ‘realiteit’ uithollende – hedendaagse wereld heeft geënt, maken van *Ruhm* niettemin een krachtige leeservaring.

Erik de Smedt

Daniël Kehlmann, *Ruhm. Ein Roman in neun Geschichten*, Rowohlt Verlag, Reinbek bei Hamburg, 2009, 202 blz., 18,90 euro, ISBN 978-3-498-03543-3.

verschenen in: *Streven*, mei 2009